

ego

Oorlog en vrede

In het vorige nummer van EGO hebben wij de resolutie betreffende het bewapeningsvraagstuk gepubliceerd zoals deze is aangenomen op het congres van het Humanistisch Verbond van 10 en 11 april te Utrecht.

Ondertussen heeft het Humanistisch Verbond een boekje laten verschijnen onder de titel 'Humanisten over oorlog en vrede'. Wij kunnen allen die belangstelling hebben voor de gedachten die op dit gebied in humanistische kring leven de lezing van dit boekje ten zeerste aanbevelen.

Op het congres van de International Humanistic and Ethical Union in 1962 te Oslo werd een verklaring over de wereldpolitiek uitgegeven. Het congres vroeg verder aan de bij haar aangesloten organisaties een werkgroep in te stellen die uitgebreid aandacht zou kunnen schenken aan alle aspecten van het oorlogsvraagstuk.

Op 25 maart 1963 installeerde prof. dr. J. P. van Praag de Nederlandse werkgroep 'Wereldpolitiek'. Het is duidelijk dat deze werkgroep een taak op zich heeft genomen die voorlopig niet tot een afgerond einde zal kunnen worden gebracht maar het is wel verheugend dat door het werk van de werkgroep thans bovengenoemd boekje is verschenen.

Inderdaad worden in het boekje zo niet alle dan toch verschillende aspecten van het oorlogsvraagstuk in ogenschouw genomen. Het is geen dik boek, het telt net 70 bladzijden en het moet duidelijk zijn dat in zulk kort bestek geen uitvoerige verhandelingen kunnen worden gegeven.

Toch vindt men in de verschillende artikelen een aantal denkbeelden die tot zelfstandig verder denken over het vraagstuk van oorlog en vrede uitnodigen. En dat is precies de verdienste ervan!

Wij laten voor geïnteresseerden de inhoudsopgave van het boekje hier volgen:

Humanisme en Wereldpolitiek door dr. Kwee Swan Liat; De zedelijke aspecten van het oorlogsverschijnsel door prof. dr. Libbe v. d. Wal; Ontwapening en wapenbeheersing door W. Wierda; Individueel-psychologische en sociaal-psychologische achtergronden van het oorlogsverschijnsel door dr. P. Thoenes; Voorlichting en communicatie door dr. G. F. Makkink; Poging tot diagnose door dr. H. J. Roethof; De organisatie van de economie door drs. A. A. van Ameringen; Vreedzame coëxistentie door prof. dr. B. W. Schaper en Verklaring over de Wereldpolitiek (Oslo 1962).

Het boekje wordt wel goed getypeerd door een zinsnede uit het betoog van prof. dr. B. W. Schaper:

'Het is een bewijs van karakter, de gecompliceerdheid, de tegenstrijdigheden en risico's van het hedendaagse wereldbestel moedig onder het oog te zien en daarvoor niet in allerlei idealistische bevliegingen uit de weg te gaan. Het is een teken van volwassenheid te beseffen, dat onze pogingen en oplossingen altijd een gebrekkig karakter zullen dragen en ten dele tot mislukking gedoemd zullen zijn en desondanks niet af te laten, ze te beproeven met inzet van heel ons vermogen.'

Voor de somma van f 1,65 te verkrijgen bij: Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

ego

Maandblad van de humanistische
geestelijke verzorging voor militairen

No. 37 - mei 1965
3de jaargang

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coomherthuis, Hoofdstraat 84, Drie-
bergen
telefoon 03438 - 2878

Vaste medewerkers:

Mw. A. C. W. B. v. d. Hage-Rens
Jan Brouwer
Ton Hartsuiker
R. v. Kamp
Henk J. Meier
C. Schuurman
B. Vuysje
Dick Zaal

Abonnementsprijs: f 5,- per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te
Driebergen.

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Bij de voorplaat:

Spelevaren in het voorjaar. Deze
luchtige foto van Leonard Freed
kozen we als 'cover' voor ons mei-
nummer, omdat het nu toch eindelijk
wel eens weer zal worden om naar
buiten te trekken. Onze voorplaat
kan alvast even doen wennen aan
dat idee. Na de koude paasdagen
zou je er immers haast niet meer in
kunnen geloven...

RED.

Jazz voor minder dan een tientje

Het opbouwen van een discotheek is nog altijd een kostbare zaak. De meeste LP's kosten tussen de 15 en 20 gulden, zodat elke nieuwe aanschaf een stevige hap uit het zakgeld of budget betekent. EP's of singles zijn natuurlijk een stuk goedkoper, maar lang niet alle fijne stukken jazz komen op kleine plaatjes uit, zodat de fan in veel gevallen toch op de 30 cm-lappen is aangewezen.

Bovendien worden de vertolkingen de laatste jaren steeds langer, zodat ze vaak niet meer op één kant van een EP, laat staan een single passen en niets is zo irritant als ergens midden in een nummer de muziek te horen wegeblazen en te moeten ontwakken uit dagdromen, puur muzikaal genot of amoureuze actie om het plaatje te gaan om draaien. Gelukkig komen er de laatste tijd ook goedkope LP's op de markt, zoals de drie hieronder besproken platen, die elk voor minder dan een tientje uw eigendom kunnen worden.

Pianist-organist-zanger-componist Fats Waller liet bij zijn dood in 1943 letterlijk honderden songs na, waarvan een aantal (o.a. *Honeysuckle Rose*, *Ain't Misbehavin'*) klassiek zijn geworden en andere min of meer in het vergeetboek geraakt. Dat laatste is misschien maar goed, want het ongelofelijke tempo waarin Fats werkte, leidde er natuurlijk toe dat veel kaf onder het koren kwam te zitten. Toch kan ook de middelmatigste Waller-song best de vergelijking doorstaan met de doorsnee-hits uit de jaren dertig (en zestig trouwens). Louis Armstrong zette in 1955 negen van de beste Waller-songs op de plaat; deze LP 'Satch plays Fats' kwam onlangs in een goedkope serie opnieuw uit (CBS P62441).

Armstrong maakt de laatste tijd niet veel fijne muziek meer; het is moeilijk na te gaan of dat uit (seniele) onmacht of (commerciële) onwil is. Tien jaar geleden deed hij er, getuige deze LP, muzikaal nog heel wat meer aan. Zijn trompetspel had natuurlijk vergeleken met de Hot Five en Hot Seven opnamen uit de jaren twintig aan glans en vooral aan durf verloren (wat wil je van een man van toen 55, nu bijna 65), maar het was toch nog altijd bewonderenswaardig vitaal, met een unieke, onmiddellijk herkenbare toon en een onverbetterlijke timing.

Armstrongs improvisaties voeren niet meer zover, maar de manier waarop hij een thema neerzet, is zonder meer subliem. Als zanger is hij in de loop der jaren nauwelijks achteruit gegaan. Met zijn fijne vibrato, zijn af en toe heerlijk ironische dictie, mompelend, woorden half inslikkend en clownend is hij nog altijd een formidabele persoonlijkheid.

Bij dit vocale geweld doen de prestaties van zangeres Velma Middleton (inmiddels overleden) wel heel bleekjes aan. Ze onderscheidt zich alleen door

de gechoqueerd-kirrende manier waarop ze voortdurend 'Oh, Pops!' roept. De andere musici (Trummy Young trombone, Barney Bigard klarinet, Billy Kyle piano, Arvell Shaw bas, Barrett Deems drums) begeleiden behoorlijk en soleren matig tot slecht, maar de tijd die Armstrong nodig heeft om zijn trompet van de lippen te nemen en zich in zang-postuur te zetten (of vice versa), moet nu eenmaal opgevuld worden. In elk geval zijn deze side-men een klasse minder slecht dan dan de muzikale non-valeurs die Armstrong tegenwoordig in zijn 'All Stars' toelaat.

Subtiel stijl

Ahmad Jamal (hij werd geboren als Fritz Jones, maar nam na zijn bekering tot het mohammedanisme een nieuwe, uit publiciteits oogpunt trouwens aantrekkelijker naam aan) werd in 1958 plotseling razend populair met een uitermate subtiel, soms tegen het cocktail-idioom aanleunende pianostijl. Behalve Jamal zelf droegen ook bassist Israel Crosby en drummer Vernell Fournier in aanzienlijke mate bij tot het onbetwistbaar eigen geluid van het Jamal trio. Na de dood van Crosby in augustus 1962 heeft de groep dan ook aan populariteit verloren, maar Jamals platen worden (naar jazzmaatstaven) nog altijd zeer behoorlijk verkocht.

'Ahmad Jamal at the Blackhawk' (Funckler MGCH 9221) werd in 1961 opgenomen; dit was de laatste LP waaraan Crosby meewerkte. Jamals muziek mag dan niet tot de boeiendste jazz behoren en zelfs lijden onder een paar irritante clichés (het takketak met twee handen omhoog, de al te 'mooie' trillertjes, de stereotiepe linkerhandbegeleiding op de eerste en de derde tel van de maat), de swing is toch bijna steeds aanwezig, terwijl de pianist incidenteel met verrassende melodische grapjes komt.

De voortreffelijke begeleiders zorgen er verder voor dat het geheel net niet ontaardt in dodelijk vervelend bar-gepingel. Vooral Israel Crosby houdt de aandacht verdienstelijk gevangen wanneer Jamal het af en toe al te subtiel wil doen. Fournier weet zijn geluidsvolume prettig te doseren; als echt vakman probeert hij niet kost wat kost op te vallen, maar past hij zich gewillig aan Jamals verlangens aan. Al met al geen grote jazz, maar wel smaakvolle muziek voor probleemloze feestjes.

Zangeres Dinah Washington overleed in december 1963 aan een te grote dosis medicijnen. In de 39 turbulente jaren die haar werden gegund, heeft ze zeven huwelijken afgewerkt, vele incidenten veroorzaakt (onaardige opmerkingen tegen het blanke publiek, op de Bühne tekeergaan tegen de leverancier van haar blonde pruiken, ruzies met producer Quincy Jones tijdens plaatopnamen), maar vooral heel fijne muziek gemaakt.

Net als Ray Charles groeide ze op met gospels, ging ze haar brood verdienen met rhythm-and-blues om ten slotte ook een succesvolle pop-singer te worden. Nadat ze in 1943 als zangeres bij de band van Lionel Hampton bekend was geworden, ging ze vanaf 1946 haar eigen weg. Ze verschaft musici als pianist Wynton Kelly en drummer Jimmy Cobb (een van de zeven echtgenoten) jarenlang lucratief werk in haar begeleidingsorkest.

'Dinah Washington: The Late Great Queen of the Blues' (Roulette PRL 121) bevat twaalf songs, waarin de zangeres begeleid wordt door een nogal stereotiep dansorkest, af en toe nog uitgebreid met strijkers. Dinah Washington bezat echter het vermogen om dwars tegen fantasieloze arrangementen in tóch nog boeiende muziek te maken. Door haar dramatische dictie (soms lijkt ze de woorden meer uit te spuwen dan uit te spreken), haar feilloze timing en haar totale overgave tijdens de geschreeuwde climaxen wist ze de afgezaagdste teksten nog inhoud te geven.

Eén stuk, *Me and my gin*, tapt letterlijk en figuurlijk uit een heel ander vaatje. Het is een puur stuk blues, compleet met orgeltje en elektrische gitaar. Dinah Washington, die in haar leven heel wat ervaring met het gedistilleerd opdeed, wist deze woorden een onweerstaanbaar levensechte zeggingskracht mee te geven:

'Laat niemand iets met me proberen, omdat ie het nooit zal winnen

Ik durf tegen het leger en de marine, de luchtmacht, wie dan ook

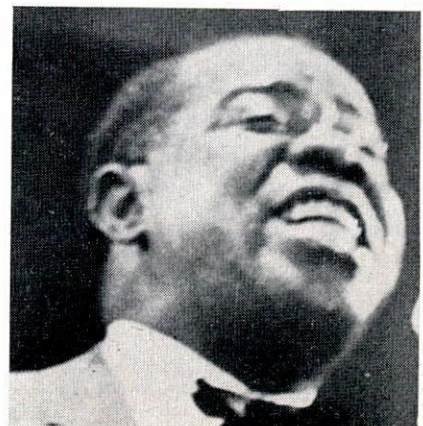
Als iemand me mijn drank maar brengt

...
Als ik aangeschoten raak, ben ik overal voor te vinden

Zorg dus dat ik goed vol drank blijf, dan zal ik lief tegen je zijn.'

BERT VUIJSJE

LOUIS ARMSTRONG
... speelt Fats Waller ...

Trea Dobbs, een tieneridool

Dag in dag uit worden we overspoeld met muziek, die — gunstige uitzonderingen daargelaten — geen abnormaal hoge eisen aan ons muzikaal gehoor stelt. Monotone gitaardreunen vinden, duchtig versterkt, weerklank bij een miljoengehoor. De juke-box verschaft onderdak aan populaire sterren.

Op het stille strand en vanuit de bakkersmand wordt de lucht verontreinigd met mechanisch muzikaal amusement. Plichtsgetrouwe postbeambten leveren ons aller Elvis levensgroot aan huis af. Opgeblazen romances verschijnen heet van de naald in de tienertijdschriften. Hitparade, topteen, fanmail, gouden plaat, ach, 't is genoeg.

We zullen geen pogingen ondernemen om deze verschijnselen uit te pluizen. Het is een onmiskenbaar feit, dat duizenden jongeren snakken naar een idool, dat met vaak nogal pretentieuze produkten de moeilijk verdraagbare stilte kan verstoren.

Alle publiciteitsmedia verdringen zich rond het talent en dragen aan de verafgoding ervan hun steentje bij. Om aan de behoeften van menig gretig lezer, kijker of luisteraar tegemoet te komen dreigt de nuchtere werkelijkheid in de verdrukking te komen.

Jonge sterren kunnen de dupe worden van deze overal opduikende publiciteit. Maar al te gauw zal een onervaren artiest zwichten voor de geroutineerde overredingskracht van een nieuwsgierige journalist. Een in alle onschuld gedane uitlating kan een lawine van protest én moeilijkheden — in verband met contractuele verplichtingen — veroorzaken. De gevolgen van een argeloze opmerking zijn veelal niet te overzien. Het komt er allemaal op neer, dat de vrijheid van beginnelingen in de wereld van het vertier door tal van soms latente factoren aan niet te onderschatten belemmeringen onderhevig is.

Met Trea Dobbs, fan van velen, spraken we erover.

Een afspraak maken bleek al een hele toer. Eerst belde ik de VARA, omdat Trea voor deze omroep regelmatig optreedt. Maar ik kreeg nul op het rekest. 'Phonogram (platenmaatschappij) behartigt haar belangen,' zei men mij vriendelijk. Bij deze instantie weet men haarfijn waar Trea uithangt en wat haar te wachten staat. Ik gaf de wens te kennen graag een opname bij te wonen. Dat kon. Zaterdag zou Trea in de Philipskantine in Eindhoven optreden. Vrije tijd is uiteraard kostbaar. Het is daarom usance, dat interviews in de saaiere ogenblikken voor of vlak na een optreden worden afgenomen. Over rationalisme gesproken.

Na wat vervelende manipulaties (gezien het gesloten karakter van de personeelsavond) werd ik door de artiesten-ingang naar binnen gesmokkeld. In een kille, stoffige ruimte ijsbeerde de pas

achtien jaar geworden Trea in een duster. Ze vroeg even toestemming om zich te kleden en even later ontbood zij mij in de provisorische kleedkamer. Daar ontspon zich de eerste fase van de dialoog. (Vele vragen worden hier achterwege gelaten) Trea springt van de hak op de tak:

'Schmink is vervelend spul. Ik ben er allergisch voor. Kort geleden was ik een week ziek. Na een paar dagen waren de pukkeltjes weg. Ik was weer helemaal gaaf. Vooropleiding: lagere school, twee jaar ulo en drie en een half jaar nijverheidsonderwijs. Zie ik er ouder uit dan ik ben? Ja, eh, automatisch ga je je ouder kleden. Je komt een beetje in de couture. Ik ben in Eindhoven geboren. Ik zit zo veel boven (in het land), dat ik mijn accent kwijtraak. Als je Engels zingt, probeer je 't ook perfect, nietwaar?'

Wie Trea opbelt, krijgt de Rijks Psychiatrische Inrichting aan de lijn. Daar werkt haar vader. Een platsprekende grapjas oogst veel succes. Het gegiechel klinkt dof tot achter het toneel door.

'Pa is mijn beschermheer,' vervolgt zij. 'Het wordt altijd nachtwerk. We moeten steeds vlug wegglijpen, want de jongens die geen handtekening krijgen worden een beetje geprikkeld. Zo'n duster is makkelijk. De jurken zijn vaak luchtig en de Bühne tochtig. Bovendien is die afschminktgroep nogal vies. Ik zit vaak in het noorden. Daar wordt meer georganiseerd. Morgen moet ik in Vlagtwedde als trekpleister in een dancing optreden. Op m'n belastingkaart staat artieste. Het is een beroep, want ik ben niet in staat er iets anders naast te doen. Het nadeel van het vak? Nou, dat is vooral lichamelijk. Ik eet heel ongeregeld. Daardoor ben ik zo van streek. De ene week val ik af en de andere kom ik een paar pond aan.'

Na een tijdje te hebben gefriemeld vraagt Trea mij: 'Je vindt het toch niet erg dat ik mijn nagels vijl. Ik moet straks op en dan moeten ze goed zijn. Artiest is het meest gebonden beroep. Je bent geen minuut vrij, maar dat vind ik geen bezwaar. Phonogram regelt alles. Dat is lekker makkelijk. Dan heb je tenminste geen telefoontjes aan je hoofd. Ze regelen mijn zaken, maar ik blijf de baas. Als ik ergens niet op in wil gaan, dan legt Phonogram zich daar bij neer. Marjo (15-jarige zus) is mijn secretaresse. Zij krijgt daarvoor van mij wekelijks zakgeld.' Ik vraag hoeveel. Een routinier, die zojuist het toneel heeft verlaten, knikt heftig ontkennend naar Trea, die op haar beurt zegt: 'Dat mag je niet weten. Ik moet ook mijn privéleven hebben.'

Carla met de sprekende poppen is

binnengevallen: 'Het publiek is heel dankbaar,' zegt ze ter geruststelling. Trea lakt zorgvuldig haar nagels. Over de financiën vertelt ze: 'Alles wat binnenvloeit komt in mijn zak.' Hoeveel krijgt jouw platenmaatschappij? vraagt ik weer. Nu mengt Carla zich in het gesprek: 'Dat moet je niet zeggen, dat gaat niemand wat aan.' Trea had al in duistere bewoordingen wat losgelaten, maar ze werd op de vingers getikt.

'Er zitten,' aldus Trea, 'heel veel prettige kanten aan het vak. Het "gevierd zijn" vind ik het mooist. Ik heb geen bepaald doel. Ik wil de mensen gewoon een beetje vrolijke liedjes brengen. Alsjeblieft geen drama. Dat Gen Timmermans meent wat hij zingt, moet hij weten. Maar je kunt nooit bewust achter de inhoud staan, omdat je van het ene liedje in het andere valt.' Onderbreking in de richting van Carla: 'Je moet niet met die hairspray spuiten, daar gaat je haar dood van.'

Ik: 'Ben je nog steeds zenuwachtig?' Trea: 'Je bent altijd een tikkie gespannen. Bij het Songfestival bibberde ik als een rietje. Bühniefieber blijft nu eenmaal onverklaarbaar. Maar als je voelt, dat het publiek "het" pakt, dan valt die hele gespannenheid weg. Als je voor de tweede maal op moet, dan krijg je hetzelfde gevoel weer opnieuw, zij het iets minder sterk.'

Ik vraag weer wat zij vindt van de weigering van Willeke Alberti om mee te doen aan het Songfestival. Natuurlijk heeft ze daaromtrent wel een oordeel. Haar (logisch) antwoord luidt echter: 'Ik weet er niks van. Dat moet ze zelf weten.' Carla valt in de rede: 'Meneer, u begrijpt toch wel, dat ze daarover niets kan zeggen. Die twee staan dikwijls samen in één programma.'

Over de toekomst stelt Trea: 'Ik maak mij er wel zorgen om. Ik moet mij ertegen wapenen. Je moet de toekomst niet proberen uit te stippelen. We zullen wel zien. Ik lach mij dood om al die interviews. De meest voorkomende vraag: "Heb je veel kleren?" En dan nog: "Wat eet je?" en "Vind je het (...) fijn?" Het zijn simpele vragen. Ik heb een lijstje met antwoorden. Dan krijg je een heerlijk clichéverhaal. Het is voor mij beledigend, wanneer men zegt, dat ik imiteer. Ik maak "coverplaatjes" en maak er zodoende een eigen interpretatie op. Ik probeer een eigen stijl te ontwikkelen. Iedereen heeft toch zijn eigen geluid. Ik ook. Maandag- en woensdagavond heb ik permanent vrij. Dantud-del ik lekker aan mijn nagels, ik loop in m'n pyama of ik ga de deur uit. In de stad word ik nog wel eens lastiggevalen.'

Carla maakt haar duidelijk hier niet over uit te wijden: "Daar krijg je last mee, je moet het zelf weten hoor."

Trea vindt van de politiek alleen de hoofdzaken van belang. In de trein leest zij James Bond. "Jan Cremer is zonde van het geld." Voor de film heeft ze weinig tijd en belangstelling. Het gesprek wordt plotseling afgebroken. Het is zover. Voor mij was het jammer genoeg al te laat om het optreden mee te kunnen maken.

De afspraak voor de tweede fase van het gesprek liep wegens onvoorziene omstandigheden spaak. De eerstvolgende mogelijkheid deed zich een dag later voor. Op z'n dooi akkertje bracht het lokaaltje mij naar Rodenrijs, een dorp bekneld tussen Rotterdam en Den Haag. Rodenrijs ruikt naar tuinbouw. Uit de mist doemde een hoekig veilingcomplex op. Ter gelegenheid van een landbouwtentoonstelling trad Trea Dobbs daar op. De ongrijpbare jeugd nam geduldig achter de hekken plaats, maar de notabelen waren in rep en roer. Op het kritieke moment bleek, dat men geen pianist ter beschikking had. Hiermee stond het optreden op losse schroeven. In forse termen klonken over en weer verwijten.

Trea bleef kalm buiten schot. In Rotterdam werd in allerijl een respianist opgetrommeld. De gemoederen koelden af. Er vielen in de gespannen ogenblikken keiharde, doch ook smekende woorden: 'U moet ons uit de put helpen. De burgemeesters van Bleiswijk en Stolwijk zijn er. Ze zijn gek op u,' vibreerde de gemeentesecretaris. De pianist verscheen, gevolgd door een showbusinesszoon. Alles was weer koek en ei.

In die wirwar van zotternijen breidde Trea koelbloedig het tweede stuk aan ons gesprek.

'Doorgaans krijg ik normale brieven. Zo van: "Ik vind, dat je leuk zingt. Mag ik een foto met handtekening voor boven mijn bed?" Een enkele keer zit er een rare of grappige brief tussen. Bij nader inzien geef ik je daar toch maar geen voorbeeld van. Ten slotte dragen ze een persoonlijk karakter.'

Ik: 'In de krant stond, dat je meer dan je vader verdient.' Trea: 'Ik verdien het niet alleen. Vader is dag en nacht voor mij in touw en mijn moeder zit hele avonden alleen. Ik merk niks van mijn inkomsten.' Dat regelt pa. Ik mag echt niet alles kopen wat ik wil. Ik gooi niets over de balk. Wat is het hier koud, zeg.' Bij het binnenkomen van de pianist zucht de gemeentesecretaris: 'Als ik ooit van mijn leven in de penarie heb gezeten, dan was dat zo even.'

Trea heeft zich zo onopvallend mogelijk omgekleed. Haar vriendin camouflageerde de noodzakelijke costumewisseling. In een glinsterjurk en op gouden muiltjes vervolgt zij:

'Ik ben wel eens lastig gevallen door een stelletje jongens, die mij door het

hele warenhuis achtervolgden met opmerkingen van: "Die meid kan heel niet zingen." Ik heb me toen ineens omgedraaid en gezegd: "Nou wat hebben jullie nou te vertellen?" Ze stonden met hun mond vol tanden. Ik zou wel eens wat meer tijd aan mijn piano- en muziekstudie willen besteden. En m'n fanmail sorteren en reorganiseren. In de vakantie doe ik niks. Lekker luieren. We gaan er met de caravan op uit. Vorig jaar heb ik geen vakantie gehad.'

De concentratie verslapt meteen bij de interruptie: "Je moet op." De zaal ontvangt haar, enthousiast, maar onder voorbehoud. Trea laat er geen gras over groeien: 'My boy Lollipop'. De pianist kent het klappen van de zweep, de ritmische begeleiding is zonder meer waardeeloos. De geluidsweergave door zijn onevenwichtigheid belabberd. Het succes van Trea wordt getemperd door de genoemde elementen, waarvan zij afhankelijk is. De commissaris der Koningin van Zuid-Holland geniet met volle teugen. Fotografen hangen zowat aan haar lippen. Trea negeert ze. 'Ik vraag het aan de sterren' en 'Parel van de Zuidzee' zijn bekwaam vertolkte smartlappen. Trea komt tot volle ontplooiing in 'Secret Love' en 'The Wedding'. Hier openbaart zich het talent. Tot twee maal toe ploemt ze de jenka. Op haar repertoire staan te weinig snelle nummers. Daardoor blijven wilde tonelen achterwege. Slechts één tomaat dook uit het niets op en spatte buiten het doelgebied uit elkaar. Het publiek toonde verder stille bewondering.

Ik: 'Kun je je vrij uiten?' Trea: 'Kijk eens, je moet tactisch zijn. Je kunt beter op de vlakte blijven. Ik moet ten slotte rekening houden met mijn collega's, mijn aanhang en in mindere mate met mijn werkgever. Je moet neutraal zijn. Voorkeur voor een Nederlandse zanger(es) heb ik niet. Iedereen is in zijn genre goed. Ik treed met Ria Valk in één show op. Over haar kan ik mij dus niet uitlaten. We zijn ten slotte collega's. Ik heb wel buitenlandse favorieten: Ella en Sarah. Ik kan mij vrij uiten, maar ik doe het dus niet. Eigenlijk verafschuw ik mijn beroep nooit, omdat het zo afwisselend is.'

Ik: 'Wil je altijd zangeres blijven?' Zij: 'Ik zou niet weten wat ik anders zou willen doen. Ik vind dit zalig.' De burgemeester van Bleiswijk maakt met zijn dochter zijn opwachting. 'Dit is de kans van haar leven,' zegt hij. Trea verstrekt een heleboel handtekeningen: 'Die kun je verkopen voor vijftig cent per stuk.' Drie volwassen gemeenteambtenaren zijn kindsblij met een foto voorzien van haar signatuur.

Trea haakt in op de pers: 'Alles wat ik zeg, kan anders bedoeld zijn. De op-

merkingen worden nog wel eens verdraaid. Een voorbeeld. Tegenover een journaliste van een groot landelijk ochtendblad omschreef ik mijn toekomstwens als volgt: "Ik zou dolgraag een vaste begeleiding willen hebben. Dan ben ik tenminste niet afhankelijk van rot-pianisten. Is de begeleiding slecht, dan krijg je een slechte pers.' Nou, toen had Trea het gedaan. Een heel aantal vakmusici protesteerde fel. De kranten kunnen mijn populariteit nadelig beïnvloeden. Als Trea Dobbs in elke krant staat, dan krijgen de mensen hun buik ervan vol. Elke dag biefstuk eten verveelt ook gauw. Ik ben jong en onervaren. Ik reageer nuchter en eerlijk. Daar maken veel journalisten misbruik van. Die slaan aan het romantiseren: "Trea heeft een rode en een witte auto." Nou toevallig hebben we heel gewoon één auto.'

Ik moet er een punt aan zuigen. Buiten staat een groepje fotografen. En de heer P. W. Russell van het 'Algemeen Dagblad' mag vanaf klokslag tien een kwartiertje van haar kostbare tijd afsnoepen.

NICO HAASBROEK

TREA DOBBS
... zalig vak ...

EVOLUTIE

Op zaterdag 30 juni 1860 speelden zich in de grote zaal van het Ashmolean Museum te Oxford wilde tonelen af, tijdens en na een debat tussen dr. Samuel Wilberforce, bisschop van de Anglicaanse Kerk, wiskundige en kanselredenaar van grote faam en dr. Thomas Henry Huxley, hoogleraar in de zoölogie. De gebeurtenis is in de geschiedenis van de biologie bekend geworden onder de naam 'de apenslag van Oxford', waarschijnlijk vooral in verband met de argumenten die in het meest emotionele deel van dit debat gebruikt werden.

Het gebeurde tijdens het congres van de British Association for the Advancement of Science (het Brits Genootschap tot Bevordering van de Natuurwetenschap). Het was bekend dat op dit congres enkele sprekers in hun voordrachten de nieuwe, onthutsende theorie die twee jaar geleden door de natuuronderzoeker Charles Darwin in de wereld gebracht was, zouden aanroeren en men voorzag een heftig dispuut. Vooral toen bij geruchte bekend werd, dat onder de aanvallers zich ook bisschop Wilberforce — die niet voor niets de bijnaam 'Scoopy Sam' (Gladde Sam) droeg — zou bevinden.

De aanwezigheid mede van professor Huxley — die later de bijnaam 'Darwins bulldog' zou krijgen — spande de verwachtingen nog hoger. Al lang voor het begin van de bijeenkomst was de aanvankelijk aangewezen, ruime zaal, overvol en men verhuisde naar de grote zaal van het Ashmolean, waar toen de zitting begon zeker duizend mensen aanwezig waren.

Tot het ogenblik waarop Wilberforce aan het woord kwam, was alles vrij rustig verlopen. Wilberforce sprak omstreeks een half uur en men kon spreken van een crescendo. Hij begon rustig, maar naarmate hij verder kwam, werd het steeds duidelijker, dat het er hem om te doen was de nieuwe leer belachelijk te maken.

Huxley zat intussen als de rust zelve aan de linkerhand van de voorzitter. En hij bleef rustig, toen de bisschop, dicht tegen het einde van zijn betoog, hem rechtstreeks uitdaagde met deze vraag: 'Ik zou professor Huxley, die hier zit en op het punt staat me in stukken te scheuren als ik ga zitten met betrekking tot zijn geloof in zijn afstamming van de apen willen vragen: bevindt zich deze aap langs de lijn van zijn grootvader of van zijn grootmoeder in zijn familie?'

In het gelach en bij de toejuichingen van een deel van het publiek ontging het de meesten, dat Huxley zich plotseling naar zijn buurman overboog en iets zei. Het waren deze — op dat ogenblik voor zijn buurman onbegrijpelijke — woorden: 'De Heer heeft hem in mijn handen overgeleverd.' Nog even ging Wilberforce verder om te verklaren, dat de op-

vattingen van de heer Darwin in strijd met de openbaringen van de bijbel waren.

Toen hij ging zitten, keek iedereen naar Huxley, verwachtend, dat hij op zou springen om Wilberforce van repliek te dienen. Maar Huxley had zijn koers al precies uitgestippeld en bleef rustig zitten. Toen begonnen tal van stemmen in de zaal om hem te roepen en eindelijk deed hij, alsof hij onwillig, tegen zijn zin, daar dan maar gehoor aan gaf. Hij zei dat hij hier alleen maar in het belang van de wetenschap was en dat hij in het betoog van de bisschop niets wetenschappelijks gehoord had, dat bezwaarlijk kon zijn voor de stellingen van zijn vriend Darwin. Hij gaf enkele wetenschappelijke blunders uit de voordracht van de bisschop aan.

Maar toen richtte hij zich plotseling in zijn volle lengte op en nu kwam het: 'Ik heb gezegd en ik herhaal het hier, dat geen mens er zich voor behoeft te schamen een aap als voorouder te hebben. Maar als er een voorouder zou zijn waarvoor ik mij diep zou schamen, dan zou dit een *man* zijn — een man met een rusteloos en veelzijdig intellect, die, niet tevreden met een daarbij passend succes in zijn eigen sfeer, zich gaat bezighouden met wetenschappelijke vraagstukken, waar hij geen verstand van heeft, alleen maar om die vraagstukken te vertroebelen door een doellose retoriek en de aandacht van zijn toehoorders af te leiden van de punten waar het werkelijk om gaat door welsprekende uitweidingen en handige speculaties op religieuze vooroordelen.'

Men heeft deze 'apenslag' wel het hoogtepunt genoemd in de strijd om het darwinisme. Ik weet niet of dit juist is, al moet toegegeven worden, dat na dit jaar 1860 althans in Engeland de nieuwe leer meer en meer terrein won. Ook al bleef dr. Whewell nog vele jaren zijn verbod handhaven om het boek van Darwin 'Over het ontstaan der soorten' in de bibliotheek van Trinity College te Cambridge op te nemen en al schreef een predikant — en zeker niet alleen namens zich zelf — dat hij 'in de gehele Engelse taal geen uitdrukkingen kon vinden die laag genoeg waren om zijn verachting voor Darwin en de darwinisten tot uitdrukking te brengen.'

Wat intussen uit dit alles wel heel duidelijk wordt, is dat we hier blijkbaar met een wel heel bijzondere wetenschappelijke theorie te maken hebben, een theorie, die zóveel emotionele uitingen bij een groot publiek vermocht op te wekken. Waar ging het om?

Het ging om een overoud vraagstuk. Al duizenden jaren lang heeft de mens zich beziggehouden met pogingen tot verklaring van de verschijnselen die hij in de wereld om zich heen waarnam en heeft hij getracht zijn eigen plaats daar in te bepalen. Wat is de wereld en

waar komt hij vandaan? Wat is de mens en waar komt hij vandaan?

Zolang de mens nog niet over een enigszins grondige natuurwetenschappelijke kennis beschikt, is hij vrij zijn fantasie te volgen en scheidt hij zich allerlei min of meer wonderdadige voorstellingen over het ontstaan en de voortgang van de wereld. Hij komt zodoende tot allerlei mythologische voorstellingen. Maar zijn bewegingsvrijheid gaat afnemen met de toeneming van zijn werkelijke kennis omtrent de natuur en de wetten waaraan de gebeurtenissen in die natuur onderworpen blijken te zijn. En waar deze kennis vooral na de tijd van de ontdekkingsreizen in steeds sneller tempo gaat toenemen, wordt de noodzaak tot het geven en aanvaarden van redelijke verklaringen voor de verschijnselen in dode en levende natuur steeds dringender.

Zo treedt hij het eerst wat betreft zijn kennis van de kosmos uit de beperkte wereld van de oudheid in een heeal, waarvan de afmetingen telkens weer groter blijken te zijn en waarin de aarde van de centrale positie waarin zij aanvankelijk geacht werd te verkeren, tot een onbetekenend plaatsje in een van de vele, van de miljarden zonnestelsels werd gebracht. Het is tegenwoordig wel van algemene bekendheid, dat deze ontdekkingen niet zonder slag of stoot zijn aanvaard. Ook zij hebben aanleiding gegeven tot emotionele reacties en heftige botsingen tussen de voorgeschreven geloofswaarheden en de constatering van de wetenschap. Maar op den duur moesten de kerken hun leer aanpassen bij de gegevens die het wetenschappelijk onderzoek opleverde.

Bij al deze noodzakelijke aanpassingen bleef echter de mens bestaan als uniek wezen, door een directe scheppingsdaad gevormd naar het beeld van de Schepper. En deze ontstaanswijze van de mens bepaalde eens en vooral zijn verhouding tot die Schepper, zijn onderworpenheid aan diens wil en doelstellingen, zijn verplichting tot het houden van diens geboden en tot dankbaarheid aan en verering van die God.

Toen kwam de negentiende eeuw, waarin de verzamelde kennis op allerlei terrein zo groot werd, dat naar een nieuwe theorie gezocht werd, die op wetenschappelijke wijze alle verschijnselen vanuit één oogpunt zou kunnen beschouwen. Vooral de studie van planten en dieren begon resultaten op te leveren, die niet meer op vanzelfsprekende wijze vanuit de vooronderstellingen — de openbaringen — van de bijbel konden worden verklaard.

In 1809 sprak Lamarck duidelijk uit wat in de werken van allerlei onderzoekers voor hem telkens was komen doorschemeren: de soorten van planten en dieren die we thans kennen, moesten ontstaan zijn als gevolg van een geleide-

lijke ontwikkeling, waarin de eenvoudige, lagere vormen het eerst verschenen waren en waarbij uit die lagere vormen in de loop van de tijd die hogere vormen gegroeid waren.

De theorie van Lamarck kon het niet volhouden. In de eerste plaats doordat zij door de grote autoriteit op dat gebied van die dagen, de Franse zoöloog Georges Cuvier — op overigens onjuiste gronden — werd bestreden. Maar ook, omdat de verklaring die Lamarck voor die ontwikkeling, die evolutie, gaf, in het licht van latere kennis gezien, niet steekhoudend bleek te zijn.

In 1859 was het echter Charles Darwin die in zijn boek over het ontstaan der soorten, een nieuwe evolutietheorie gaf, die zozeer door een zee van feiten en verschijnselen werd gestaafd en die een zo duidelijke verklaring gaf voor de oorzaken van die ontwikkeling, dat ze wetenschappelijk aanvaardbaar bleek te zijn.

Darwin liet zien, dat het een *feit* was, dat op aarde vroeger andere planten en dieren voorkwamen dan thans het geval is. Dat het eveneens een feit was, dat, naarmate we verder in de geschiedenis van de aarde teruggaan, die soorten een steeds eenvoudiger gedaante vertonen. Dat het verder een feit was, dat althans in sommige gevallen ontwikkelingsreeksen konden worden opgesteld, waarbij elke volgende schakel slechts door enkele kleine kenmerken zich van een vorige onderscheidde.

Dat dit alles niet alleen een verwantschap inhield, maar alleen door een bloedverwantschap goed verklaard kon worden. Met andere woorden, dat in de loop van een zeer lange aardgeschiedenis, die met honderden miljoenen jaren gemeten moest worden, zich *door natuurlijke oorzaken* de huidige levensvormen uit de oudste, uiterst primitieve vormen ontwikkeld moesten hebben. En hij gaf tevens aan, welke natuurlijke oorzaken hier dan een rol gespeeld zouden kunnen hebben. Als belangrijkste noemde hij de *natuurlijke teeltkeus*.

Eenvoudig gesteld betekende dit laatste het volgende: Binnen de bestaande soorten van planten en dieren bestaan allerlei verschillen. Misschien valt dit niet altijd zo direct op. Maar als we maar even wat beter opletten zien we bij voorbeeld, dat zelfs de schijnbaar zo gelijkvormige mussen en vinken, geenszins een uniforme gedaante hebben. Ze verschillen in vorm, grootte, kleur, tekening en . . . in temperament! Je hebt er sterke en zwakke, brutale en beschroomde, levendige en rustige onder.

Wat zal — zei Darwin — er nu gebeuren, als een plant of een dier, dus in het algemeen enig organisme, ten opzichte van ouders of soortgenoten afwijkingen vertoont? Dan zijn er drie mogelijkheden:

1. de afwijking is van voordeel voor het individu;

2. de afwijking is noch voordelig, noch nadelig;

3. de afwijking heeft schadelijke gevolgen voor haar drager.

In het eerste geval zal het betrokken individu in de strijd om het bestaan een voordeel hebben ten opzichte van zijn soortgenoten. Het zal een grotere kans hebben te blijven bestaan en daardoor alleen al een talrijker nageslacht kunnen hebben, dat vele individuen met dezelfde voordelige eigenschap zal tellen. Op gelijke wijze redenerend zien we, dat de individuen van geval 3 minder talrijke nakomelingen zullen hebben, terwijl die van geval 2 zich normaal zullen voortplanten.

Op den duur betekent dit, dat steeds meer typen van geval 1 de woonplaatsen zullen gaan bevolken en daarbij de soortgenoten van type 2 en 3 zullen gaan verdringen, want in elk woongebied is nu eenmaal maar een beperkte gelegenheid tot vestiging en levensonderhoud en wordt dus een strijd om het bestaan gevoerd waarin de best toegeruste overwint. Komen hier nu nog nieuwe variaties bij die eveneens gunstig zijn, dan kunnen de verschillen ten opzichte van de uitgangsvorm zó groot worden, dat we de gewijzigde vorm als een nieuwe soort moeten gaan beschouwen.

Van deze nieuwe soort kunnen we dus zeggen, dat hij ontstaan is uit de oude soort en dat ze door zijn ontwikkeling, zijn evolutie, veranderd is. Daarbij blijft de *vormverwantschap* gehandhaafd, neemt de *ontwikkelingshoogte* toe, wordt de *doelmatigheid* (aanpassing aan de omgeving) groter. Natuurlijk is alles veel ingewikkelder dan we het hier kunnen voorstellen. En zeker is het waar, dat in de loop van een eeuw van alles en nog wat aan de verklaring van de oorzaken van het evolutieproces is toegevoegd. Maar aan het *feit* van de evolutie bestaat in onze tijd geen redelijke twijfel meer.

Darwin had meer dan 20 jaar aan zijn boek gewerkt en had zoveel bewijsmateriaal bijeengebracht, dat het wetenschappelijk direct goede kansen had. Er was echter één ding dat Darwin opzettelijk had weggelaten, omdat hij voorzag, dat het stellen hiervan de discussies over zijn leer onmiddellijk in het emotionele vlak zou trekken en dat wilde hij zo enigszins mogelijk voorkomen. Hij wilde de discussies wetenschappelijk houden. En dat ene gaf hij dan ook maar in een enkel zinnetje aan: 'Het is niet onmogelijk, dat deze theorie ook licht zal kunnen werpen op de oorsprong van de mens.'

Maar daar lag nu precies de oorzaak van de apenslag. Linnaeus had in 1735 de mens al — zonder kwade bedoelingen overigens — in zijn Systeem der Natuur bij de zoogdieren ondergebracht. Daar stond die mens aan de top — natuurlijk. Maar hij stond direct boven

de apen — boven die hogere apen, die we wel mensapen noemen: gorilla, chimpansee, orang-oetan, gibbon. En dus . . . Darwin beweerde, dat de mens van de apen afstamt!

Volgens de evolutieleer was de wereld van planten en dieren, met de mens als bekroning, niet een goddelijke schepping, waarin elke soort door het machtswoord van de Schepper ontstaan was, maar een langzaam, door de wetten van het toeval gevormd geheel. Dat mócht eenvoudigweg niet waar zijn! Dat was een aantasting van de openbaring, een godslastering, een afschuwelijke ketterij!

Men vergat nu maar geheel, dat men zich bij andere aantastingen van de openbaring, die men aanvankelijk te vuur en te zwaard had bestreden, geheel had neergelegd. Dat in 1822 zelfs de kerk van Rome de veroordeling van de leer van Copernicus en Kepler officieel had ingetrokken — hoewel die leer toch niet met de openbaring te rijmen was. Dat niemand er meer over viel, dat aangenomen werd, dat de aarde al miljoenen jaren oud moest zijn en niet op 11 oktober van het jaar 4004 v. Chr. was geschapen, zoals bisschop Ussher indertijd zo precies had uitgerekend. Neen — men kon geen woorden vinden in de Engelse taal, die laag genoeg waren om de verachting voor Darwin en zijn leer aan te geven. En een bisschop vroeg of uw grootmoeder of uw grootvader een aap was . . .

Onbegrijpelijk was deze opwinding niet. Want men begreep direct, dat hiermee een aantal grondslagen van de leer der kerk werden aangetast. Als immers de mens niet geschapen was — waar bleef men dan met Adam en Eva? Als Adam en Eva niet bestaan hadden, waar bleef dan het paradijs met de boom der kennis, de slang en de zondeval? Als de zondeval geen geopenbaarde realiteit was, waar bleef dan de erfzonde? Als de erfzonde niet gekomen was, waar bleef dan de noodzakelijkheid der verlossing? Als de verlossing niet nodig was, wat was dan de betekenis van Christus? Als Christus geen betekenis had, waar bleef dan de christelijke kerk?

We weten nu, dat al die opwinding overbodig was. We weten nu, dat het onontkoombaar was de wetenschappelijke realiteit van de leer van Darwin te erkennen en dat het mogelijk was de kerkelijke dogmatiek hierbij aan te passen — al moest men daartoe dan de gedachte, dat de bijbel een historische openbaring was, laten vallen. Juist in onze tijd is dit proces in volle gang en tracht men de problemen die dit met zich meebrengt, opnieuw te doordenken.

Uiteraard heeft de humanist met deze leer geen moeilijkheid. Ze past gemakkelijk in zijn wereldbeeld.

DR. C. VAN RIJSINGHE

Een vaste burcht en zijn vertrouwen

(...) Maar op een middag heeft het ongeluk hem toch te pakken gekregen. Ze is er. Het is zijn eigen schuld, hij heeft niet opgelet. De telefoontjes heeft hij kunnen afbreken, maar deze aanval heeft hij niet verwacht. Hij kan geen waakhonden voor de wachtkamer leggen. Ze staat al in de spreekkamer.

Kaak is, met de rug naar hem toe, bezig bij de instrumentenkast, maar zelfs tot haar is iets van de gebeurtenissen, die zich onvermijdelijk zullen voltrekken, doorgedrongen. Haar rug is niet, als anders, een strak gespannen kabel. Het lijkt zelfs – hij werpt onafgebroken blikken op die rug – alsof haar witte jas slap rimpelt.

Hij knijpt zijn handen in elkaar.

De jonge vrouw lacht en kijkt met grote ogen naar de verchromde buizen, de nikkelen stangen, de grote, dreigende instrumenten.

'Doe je ogen daarvan weg,' wil hij roepen, 'je verziekt het, dit is van mij, blijf eraf.'

Ze heeft een zachte, witte jurk aan en draagt kleurige, lange oorbellen. Ze staat rank en stevig op witte naaldhakken en in haar ene hand houdt ze een blauwzijden sjaltje. De zwarte krullen zijn nog hetzelfde, ook de twee krulletjes boven haar oren. Die verdomde krulletjes op haar rose wangen. Hij voert in gedachten een ijsig gesprek. Maar hij ziet er vanaf en dus moet ze wel beginnen.(...)

Als de vrouw in 'Nol Kaak', opgenomen in de verhalenbundel 'De Kameleon', van de achtentwintigjarige schrijfster Helga Ruebsamen, begint te spreken, is dat inderdaad een kwestie van moeten. Het is onontkoombaar. De manlijke hoofdpersoon weet het, heeft het steeds geweten. De vrouw die voor hem staat, was eenmaal zijn vrouw. Vanuit een te duidelijke kortsluiting tussen hen beiden, ging hij weg. Hij huurde een kamer, een (tandartsen)praktijkruimte, nam een assistente aan, Nol Kaak, kreeg patiënten, wist zich eindelijk bevrijd van zijn verleden.

Eindelijk, maar niet definitief. De vrouw brengt hem in haar subtiliteit, direct aan het wankelen. Zij noemt hem Harry. De voornaam waarmee zij hem vroeger in intieme situaties liefkoosde. Zij stipt Loesje, zijn dochtertje, aan. De man herinnert zich daardoor de kinderkamer, de kleine figuren op de muren. En ook: Een pop, een glas roze limonade. Loesje, die volgens de vrouw, naar hem vraagt. Loesje, die met een taartvorkje een wesp aantastte. Behalve met de geuite verwondering over de schitterende staat waarin hij, Harry, zijn nieuwe praktijk heeft gebracht, is de vrouw er evenzeer met:

(...) 'Het is niet vol te houden. Je loopt voor jezelf weg en je gaat eraan

kapot. Ik heb er ook geen zin meer in, echt niet, ik heb het genoeg geprobeerd. Maar het wordt anders, ik beloof je.'(...)

De man luistert, verwerkt de woorden van de vrouw, realiseert zich een mogelijk terug, twijfelt, wanhoopt, ziet in een flits de vastberaden Nol Kaak. De plompe, starre, maar onwrikbare assistente, die hem (onbewust) stimuleerde in zijn praktijk. Nol Kaak zwijgt. Tegenover hem, tegenover de vrouw. Het is juist door haar stilte dat hij Nol aanwezig weet, en dat hij haar, in zijn uiterste verweer tegen zijn verleden, zijn vrouw en herinneringen, als laatste redmiddel aangrijpt. Harder dan hij bedoelt zegt hij dat hij gaat hertrouwen met jufvrouw Kaak. Nol reageert niet, blijft zwijgen. De man loodst de vrouw de kamer, het huis, uit. Ten aanzien van haar lijkt hij de duidelijke winnaar. En ten aanzien van Nol Kaak?

(...) 'Hij gaat naar boven, langzaam en gedeeltelijk tevreden. Dit was Kaak – op en top Kaak. Een vaste burcht en zijn vertrouwen. Géén verschrikte gilletjes, geen tegenwerpingen, geen domme opmerkingen. Hij heeft terecht gebouwd op Kaak.

Bijna vrolijk komt hij de kamer binnen.

'Kaak...' begint hij met een kleine aanloop, 'dat was ...'

Ze komt aangeklotst en blijft een ogenblik voor hem staan. Haar brede hand is nat, over haar vierkante wangen rollen tranen. Ze sloft langs hem heen. De deur valt dicht en hij hoort haar zware voetstappen op de trap. Het zijn teleurgestelde, dodelijk vermoeide voetstappen. Het zijn de voetstappen van een gewonde olifant, die zich naar zijn laatste rustplaats sleept (...)

Nol Kaak, die hem voor een groot deel het geloof in zich zelf deed hervinden 'is niet meer'. Blijft over: Hij, de man, Harry, aan wie het langzaam en daardoor zeer scherp, duidelijk wordt, dat niet hij de winst boekte, maar de vrouw die hem na jaren toch weer wist te vinden. De vrouw die hij slechts in schijn de deur uitzette. Het is met deze wetenschap dat alles wat was, sterker dan ooit terugkomt. Talloze vragen zijn het resultaat: Waarom huilde Nol Kaak? Wie is zij? Wie ben ik? Waarom zweeg Nol altijd? Hield zij van mij? Waar sta ik nu? Wat te doen zonder haar, alleen nog met me zelf?

Zonder dat het de man schokt gebeurt er ten slotte wat volgens hem nu eenmaal toch eens zou moeten gebeuren: Kaak komt niet meer terug. De geestdrift voor zijn werk is dood. Het aantal patiënten wordt minder, met uiteindelijk een totaal verloop der praktijk. En een uitzicht op zich zelf, met als belangrijkste kenmerk: opnieuw vol-

ledig gevangen in eigen onmacht handelen, in eigen onvermogen lief hebben, de eenzaamheid van zich z maar ook van de ander, Nol Kaak, (zijn) vrouw, te doorbreken. Het is de herhaaldelijke ervaring van dit kort, de poging eraan te ontkomen, de mislukking daarin, dat Helga Ruebsamen een sfeer van menselijk ver rond haar personen oproept.

Dat dit niet alleen voor de person in 'Nol Kaak' geldt, blijkt uit enk andere verhalen in 'De Kameleon', als 'Danger', en 'De Kermisbru'. Ook in deze verhalen de voortdurer dreiging van het verval, en de pog zich ertegen te verzetten. Dit enerzijds voortkomend uit de schap dat blijvend fatalisme het v val slechts bevordert, en anderzijds het besef, de hoop, dat het geluks ment niet werkelijk een holle frase hoeft te zijn.

Een tweede facet, en min of m samenhangend met het voorgaande, bij lezing van 'De Kameleon' opv is de drang, en tegelijk de angst voor zich zelf op te (moeten) kom. Zich zelf te laten gelden. Hoofdpersonen, die juist door de tegenstrijdigh manifestatie-drang/angst, dikwijls, eerste instantie, bijfiguren lijken. Dit niet zo is in werkelijkheid, bl uit de situaties waarin de bijfiguren d omstandigheden uit hun 'terzijde' stappen, en zich dan (moeten) laten g den. Voor vele betrokkenen vaak schrik – of lachsucces. Ten aanz van de 'helden' geldt dan vaak, dat allemaal van een onthutsende, nauw lijks nog menselijke, afschrikwekke heid is.

In 'Danger' bereikt Helga samen dit o.a. in de figuur van Polly. Het jonge meisje, in contrast gest met de op oude roem terende actri en het op sensatie beluste vriendje Polly. Een huiveringwekkend verha dat met de titel 'Danger' niet p ciezer zou kunnen worden aangeduid.

De sterkste benadrukking van tegen eigen wil (moeten) laten geld vindt men in het slotverhaal 'De K misbruid'. Het is hierin, dat Helga Ruebsamen met een traditioneel, hel proza (overigens in de andere verha eveneens opvallend) de geschiede weergeeft van de jongen Vincent, kermismeisje Carla, en de schoolvri den van Vincent.

Vincent is een bleke, in zich zelf keerde figuur, die hij ook wil blijv Hij ontmoet evenwel het kermisme Carla, die aan de kassa van de 8 W deren der Wereld zit. De vrienden school horen van zijn 'romance', willen Carla zien. Vincent verzet z er niet tegen, omdat hij zich nooit v zet, zich nooit durft te verzetten. kermisterrein wordt bereikt. Men he

Jong beginnen-goed of slecht?

zier. Vincent voelt zich overmoedig, tegelijk angstig. Het kan niet goed open.

Helijk de man in 'Nol Kaak', et hij, dat hij zal moeten gaan ver- en. Helga Ruebsamen geeft dit ver- aan via het (ook letterlijke) con- it Vincent-Carla, en door middel van eromheen schreeuwende mensen. Ge- ectiveerde mensen, die door de sub- e beschrijving der schrijfster, in hun- ander-kapot-maken, merkwaardig ge- g nog iets van mededogen meekrij- t.

...) 'Vincent sloot zijn ogen. Het s begonnen, het was al zover, het was neer te herstellen. Het gejoel e in zijn oren, de rook kroop in i keel, van links en rechts persten nsen hem fijn, ze sloten hem in, ze en plomp tegen hem aan en hij kon t meer weg, hij kón niet. Zijn voeten en als betonblokken op de grond, hij chtte, tegen de huid aan kermend van nacht, zijn handen uit een stroop te 'ken. Help me, help me toch, ik wil r weg, ik ga schreeuwen (...)

'De kleinste en mooiste vrouw ter veld', riep de man, die in een wijn- d wambuis buiten had gestaan en op het toneel was verschenen in een wit, Turks gewaad, 'volmaakt ge- wd als de Venus van Milo, met ar- n d'ran, maar tientallen malen klei- . Alles compleet, wat ik zei, alles er- en erbij. U kunt uzelf overtuigen ... el, u kunt uzelf overtuigen, maak aan den lijve wár. Daar komt ze Aphrodite, de Venus der dwergen.' Iet gebrul nam toe. (...) 'Volmaakt, ls een schepsel volmaakt kan zijn, t hoofd is te groot, het hoofd is nor- al, net zoals dat van u en dat van t hoofd is eigenlijk een alledaags chhoofd. Maar, verder tientallen len kleiner dan iedere andere vrouw. toch compleet. Overtuig uzelf. Wat zei. Zonder pardon. Welke jongeman zich overtuigen?'

...) De zaal gierde en schókte, uit gewoel maakten zich drie geweldi- mannen los, die onhandig het toneel- oplauterden. (...)

De droom van Vincent, gebaseerd op gezicht, met de zachte lippen van 'la, achter de kassa, is kapot. Hij tigt erin de tent uit te komen. De gende dag zullen de jongens hem er dan alleen maar nawijzen ...

Het slot van 'De Kermisbruid' geeft lga Ruebsamen in de figuur van getrouwde Vincent. Hij wandelt st een kinderwagen. Het kind heeft beertje in de hand. Een zelfde soort r die hij jaren geleden aan zijn ker- bruid had willen geven. l met al wel een veranderde situatie. i negende Wereldwonder??

DICK ZAAL

Kameleon is een uitgave van E. M. erido te Amsterdam.

De belangstelling voor de sport ver- toont in ons land pieken en dalen. Er zijn mensen die de maandagkrant met een ge- voel van walging opzijschuiven, omdat ze helemaal geen interesse hebben voor de uitslag van de wedstrijd Alliance-Goes. Maar anderen lezen de sportpagina's van de eerste tot de laatste letter.

Slechts bij uitzondering komt een ge- beurtenis in de sport onder de aandacht van vrijwel iedereen. Een schandaal bij voorbeeld zoals dat van de vermeende doping van zwemster Sita Posthumus in 1960. Of de sportieve en maatschappelij- ke levensloop van Anton Geesink, die zijn gezicht bijna iedere dag in krant of op TV-scherm kan aanschouwen.

Deze maand is er, dacht ik, weer zo'n zaak aan de orde waarvoor niet alleen de sportliefhebbers belangstelling zullen hebben.

Het gaat ditmaal niet om een gevier- de ster of om een geruchtmakende af- faire. Nee, de bron van het nieuws ligt bij het prille begin van de sport. De Koninklijke Nederlandse Zwembond heeft het rapport uitgebracht waarin zijn medische commissie zich uitspreekt over het deelnemen aan wedstrijden voor zeer jeugdigen. Er wordt in de Zwem- bond al vele jaren ernstig gediscussieerd over de vraag of men kinderen van zes, zeven jaar kan laten deelnemen aan wedstrijden en kampioenschappen — met de daaraan verbonden trainingsei- sen — zonder dat er gevaar bestaat voor lichamelijk en (vooral) geestelijk welzijn. Ik geloof dat dit punt in alle la- gen van onze bevolking de aandacht zal trekken. Want men betreft zeer snel de opvoeding van de eigen kinderen bij deze zaak.

Het meisje van zeven dat thuiskomt met de vraag: 'Mag ik lid worden van de zwemclub' krijgt — wanneer de ouders de niet zo lage kosten kunnen dragen — waarschijnlijk wel een positief antwoord. Maar wat gebeurt er als de trainer van de club op bezoek komt en zegt: 'Meneer, uw dochter heeft aanleg voor het zwemmen. Ik zou haar graag onder mijn hoede nemen. Als ze serieus mee- werkt, kan ze op haar achtste jaar al aan wedstrijden deelnemen.'

Ik kan me voorstellen dat er ouders zijn die zich dan bedenkelijk achter het oor krabben en zeggen: 'Moet dat nou? Kan ze niet een paar jaar wachten?'

Daar ligt de conflictstof. De sportlei- ders willen het talent zo vroeg mogelijk laten wennen aan de sportieve omstan- digheden die behoren bij de topsport. Zij hebben gelijk.

De ouders denken dat hun kind jong,

misschien te jong, een hoeveelheid train- ing moet volbrengen die nadelig is voor de ontwikkeling en de speelheid van het kind in de jaren tussen zes en twaalf zal beknotten. Zij hebben (soms) ock gelijk.

Gevaarlijke keuze

Het is natuurlijk zeer gevaarlijk om zonder een gedegen kennis van zaken te kiezen voor één van de twee mogelijkhe- den. De Zwembond heeft het probleem met zeer veel ernst onder ogen gezien en daarna het laatste woord gelaten aan een medische commissie.

Voor de zwemsport was uiteraard te hopen dat het oordeel van de commis- sie uitvalt ten gunste van het wedstrijd- zwemmen voor zeer jeugdigen. Een ne- gatief oordeel zou ons land als zwem- natie volledig 'vernietigen'. Immers, in alle andere landen met een sterke zwem- ploeg is het jeugdzwemmen — in Ameri- ka zegt men agegroup-swimming — al enige jaren de basis voor latere succes- sen. In Amerikaanse sportkranten kan men uitgebreide verslagen lezen van wedstrijden voor de groep 9- en 10-jari- gen, voor 11- en 12-jarigen en zelfs voor zeven- en achtjarige jongens en meis- jes.

Enige weken geleden heb ik enkele van de Amerikaanse 'toppers' die met dit 'age group swimming' zijn 'groot- gebracht', in de Duitse havenstad Bre- men ontmoet. Oppervlakkig gezien heb- ben sterren als Sharon Stouder, Donna de Varona en Steve Clark ondanks hun jarenlange harde training niets van hun jeugdige levenslust verloren. En dichter bij huis is Ada Kok — die als vijftien- jarige al Europees kampioene was — een voorbeeldig sportmeisje te noemen.

Het is overigens goed te bedenken dat niet alleen in de sport soms zeer jong offers worden gevraagd om later de top te bereiken. Een jongen die een groot violist wil worden, zal al heel jong eni- ge uren per dag moeten studeren.

En ik durf er mijn hand niet voor in het vuur te steken dat in die sector soms niet te veel wordt gevraagd van een jongen of een meisje dat als de trots van de ouders door het (jonge) leven gaat ...

Ik geloof dat het rapport van de Zwembond niet alleen voor de 70.000 le- den van de KNZB van belang is. Ieder- een die zich de opvoeding van zijn kinde- ren aantrekt — en speelt de sport daar- bij niet vaak een grote rol? — zou de conclusies moeten lezen. Zelfs de vader die de maandagkrant altijd ongelezen in de hoek werpt ...

HENK LICHTENVELDT

'Ah... TAMARA' - inlossing van belofte?

'Tamara, een vlotte Amsterdamse, speelt met Engelse, Franse, Amerikaanse en Italiaanse toeristen luchthartig rondom de Amsterdamse grachten. Boordevol kleur, zon en leven!'

Onder die slogan gaat de eerste produktie van 'Scorpio-film' de wereld in; eerst op een persvoorstelling in Amsterdam, dan tijdens het filmfestival in Cannes: 'Ah... Tamara'.

Scorpio-film, dat zijn Pim de la Parra (25) en Wim Verstappen (28), die al eerder naam maakten als redacteuren van Nederlands jongerenfilmblad 'Skoop'. Na Cannes zullen ze zich weer helemaal gaan werpen op hun nieuwste project:

Kitty Courbois in 'Ah... Tamara'.

Bij de opnamen voor 'Ah... Tamara': Pim de la Parra, Kitty Courbois en Fons Rademakers (van links naar rechts).

'M2M' of Magnificent Two Masterpieces; dat worden dan 'Wat doet Frank Jansen in dit leven?' een speelfilm van 70 minuten met Ramses Shaffy in de hoofdrol, met naast hem (hopelijk) Rijk de Gooyer en Johnny Kraaykamp en 90 minuten 'Tea For Three', waarin Trea Dobbs, Rob de Nijs, Johnny Lyon, de Blue Diamonds, Willy en Willeke Alberti en operazangeres Marilyn Tyler moeten optreden.

Vanwaar al die plotselinge activiteit van twee betrekkelijk onbekende jonge cineasten?

Wim Verstappen werd op 5 april 1937 geboren in het Brabantse Gemert, maar verhuisde al gauw naar de Nederlandse Antillen, waar zijn vader leraar werd, op Curaçao. Thuis stapelden zich de nummers van 'Filmfront' en 'Filmforum' op, want '... mijn vader was nog een filmgek van de oude stempel: kunstfilms. Hij moest niets van Amerikaanse produkten hebben. Maar op Curaçao draaiden vrijwel alleen Amerikaanse films (waar ik dus nooit heen mocht), zodat ik tot '56 droog heb gestaan.'

In 1956 kwam Verstappen naar Nederland om chemie te studeren; hij deed meer psychologie en wiskunde, ging in '58 in dienst (verbindingsofficier bij de luchtmacht) en probeerde in '60 de Nederlandse Filmacademie; de cursus was al begonnen en hij moest het jaar daarop nog maar eens proberen. Dat deed

hij en kreeg in 1963 zijn diploma, afdeling camera en montage. Met Nicolai van der Heyde en Ruud van Wijk maakte hij in die tijd 'Een Drup Op De Tong'; als eindexamenwerkstuk deed hij het draaiboek van Van der Heydes film 'De Kegelbaan'.

In september '63 begon hij bij Forumfilm a's produktie-assistent; een plaats waar Pim de la Parra hem in augustus '64 weghaalde om 'Ah... Tamara' te gaan maken, officieel onder supervisie van Forumfilms Piet van Mook. Januari '65 nam Verstappen formeel ontslag en werkt nu samen met De la Parra aan een aantal projecten, waarin ze het volste vertrouwen hebben; evenals in elkaar overigens.

Pim de la Parra werd op 5 januari 1940 in Paramaribo geboren. Ook hij zag (vanaf '53) thuis regelmatig 'Filmforum' verschijnen; zijn vader was een van de oprichters van de Surinaamse Filmliga; Pim ging wél naar de bioscoop, maar '... mijn smaak werd verpest door het lezen van Filmforum.' In 1960 kwam hij naar Nederland en ging PSF-A studeren.

Op de universiteit volgde hij al de colleges van NFA-directeur dr. J. M. L. Peters. '... Het begon mij pas te dagen, toen ik zoveel films kon gaan zien als ik wou: op de Nieuwendijk voor een paar kwartjes.'

Op vakantie in Griekenland ('62) besloot hij — impulsief als hij is — met de PSF-studie op te houden, te gaan trouwen en de Filmacademie te gaan volgen. Beide eerste programmapunten

Cameraman Gerard van der Berg (in de auto) en productie leider Wim Verstappen (naast de auto).

lukten; het derde niet helemaal. De la Parra toonde zich een eigengereide leerling: meer verknocht aan het zien van films dan aan het praten erover: om 'Mama Roma' te kunnen uitzien, verzuimde hij een tentamen, de opbouw van de verkiezingsstellige op de Dam gaf hem acute inspiratie tot het maken van een film over Surinamers in Nederland ('Megalopolis I'), hetgeen betekende dat hij na een jaar doubleren op 13 mei '63 de Filmacademie verliet om voor f 3000,— deze film te gaan maken. 'Duizend gulden moet er nóg van betaald worden...' Hij schreef het scenario voor Wim van Asperens 'Wij in Holland' en maakte de film '1, 2, 3, 4 enz.'

Verstappen en De la Parra vonden elkaar voor het mededelingenbord van de NFA, richtten samen met Gied Jaspers en Nicolaï van der Heyde in 1962 het (gestencilde) filmbiad 'Skoop' op, dat na één jaar en vier nummers in druk ging verschijnen. Het was hun uitlaatklep en springplank; van daar uit bestookten ze de Nederlandse filmers en de Nederlandse filmkritiek met hun eigen(zinnige) ideeën over film. Grote namen schreven ze in hun banier: Antonioni, Godard, Fellini. Tegenstanders wijzen op de grote invloed van het Franse blad Cahiers du Cinéma.

Tegenstanders — dat zijn hoofdzakelijk critici en enkele oudere filmers. 'Ik zou,' schrijft Bert Haanstra in de Filmkrant, 'De la Parra en Verstappen wil-

len adviseren wat minder om zich heen te slaan en gewoon al hun energie te gebruiken om waar te maken wat ze nu aan grote verwachtingen hebben gewekt.'

Die verwachtingen worden nog hoger gespannen als we de lijst van medewerkers voor 'Ah... Tamara' doorkijken. Scenario en regie: Pim de la Parra, evenals het draaiboek, met Wim Verstappen, die ook de productieleiding deed. Camera: Gerard van den Berg. Als acteurs zien we o.a.: Fons Rademakers, Frans Weisz, Joris Ivens, Filmmuseumdirecteur Jan de Vaal en UNFI-directeur Willem de Vogel.

Op de subsidie-aanvraag aan de Raad voor de Kunst kregen De la Parra en Verstappen te horen dat ze eerst 5 minuten proef moesten maken op 16 millimeter; ze wisten de Raad ervan te overtuigen dat 35 millimeter nauwelijks duurder was (op den duur), maakten de proef en kregen een subsidie van f 50.000,—. Daarvoor schoten ze in ongeveer 17 dagen een korte speelfilm van 27½ minuut, deels in kleuren: 'Ah... Tamara' met in de hoofdrol Kitty Courbois, die de opnamen tussen haar (28)

draaidagen (voor 4 minuten film) voor 'Spuut Elf' in Thorn moest maken.

'Wat Doet Frank Jansen In Dit Leven' en 'Tea For Three' zullen samen f 500.000,— (een half miljoen) gaan kosten. Maar Pim en Wim hebben goede hoop dat het geld, na het zien van 'Ah... Tamara' (die opgedragen is aan Joris Ivens), wel los zal komen. 60 pct. dan hopelijk van het Productiefonds van de Nederlandse Bioscoopbond.

Van de gelegenheid dat Jean-Luc Godard in Nederland was, hebben ze meteen gebruik gemaakt om ook even een scène met hem te filmen. Alles met elkaar een film die in alle opzichten veel belooft.

Hopelijk lossen De la Parra en Verstappen die schuld met 'Ah... Tamara' in. Als ze dat dóén, is er alle kans dat de jonge Nederlandse speelfilm inderdaad op gang komt. Maar als ze het met 'Tamara' niét doen, ziet de toekomst er voor Pim en Wim als cineasten somber uit. Laten we er het beste van hopen, want op grond van die subsidie krijg je toch even het gevoel, dat 'Ah... Tamara' een beetje van ons allemaal is.

HENK J. MEIER

Opleiding tot raadsman

Een paar jaar geleden is het Humanistisch Opleidings Instituut begonnen met de opleiding van humanistische geestelijke raadslieden en van docenten voor het humanistische vormingsonderwijs (vormingsleiders). In november 1964 zijn de eerste raadslieden afgestudeerd, van wie er vier in de strijdkrachten werkzaam zijn.

Ook dit jaar worden er weer cursussen gegeven, waar wij u graag even op attent maken. De opleiding tot geestelijk raadsman staat open voor jonge mensen die na hun middelbare-schoolopleiding hebben doorgestudeerd, of kunnen bogen op praktische ervaring in de sociaal-pedagogische sector. Docenten voor het vormingsonderwijs moeten tevens beschikken over een onderwijsbevoegdheid.

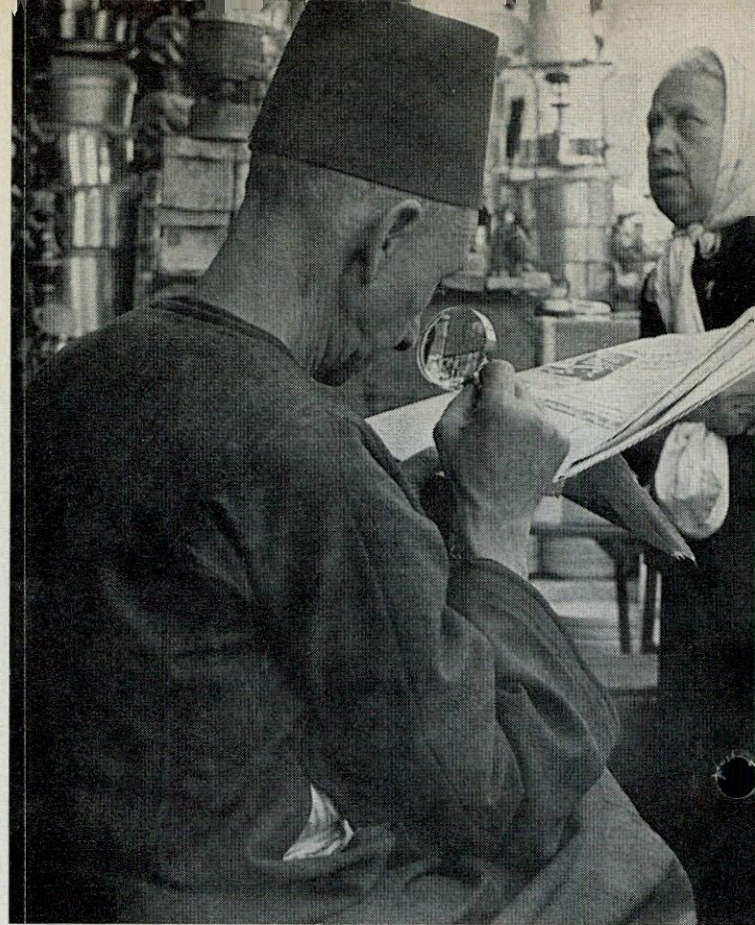
Gedurende twee jaar volgen de cursisten 's zaterdags om de veertien dagen van 14.00 tot 18.00 uur college in het 'Erasmushuis' in Utrecht.

Als hoofdvakken staan op het programma: humanistisch, filosofie,

andragogiek, groepswerk, kennis van de bijbel, van het christendom, van de niet-westerse religies en van het georganiseerde humanisme. De aanstaande geestelijke raadslieden volgen daarnaast colleges in de praktijk van de geestelijke verzorging, in de psychologie en de sociologie, terwijl de vormingsleiders naast de hoofdvakken onderricht genieten in de didactiek van het vormingsonderwijs.

Na de studie bestaat de mogelijkheid om als beroepskracht of als vrijwilliger werkzaam te zijn in een der sectoren van geestelijke verzorging of in de vorming. De kosten van deelneming bedragen f 400,— per cursusjaar. Onder bepaalde omstandigheden zijn de humanistische organisaties bereid om een tegemoetkoming te verlenen in de kosten.

U kunt zich aanmelden bij het Humanistisch Opleidings Instituut, Oudegracht 152, Utrecht, dat u graag ook nadere inlichtingen verschaft.

EGYPTE

Egypte, leidende natie in de Arabische wereld, is een land vol tegenstellingen. Moderne gebouwen – hotels, kantoorflats – staan naast historische monumenten en lang geleden opgetrokken moskeeën. Moderne straalvliegtuigen van United Arab Airlines vliegen over ouderwetse vaartuigen op de Nijl. Jonge technici houden zich bezig met raketwetenschap, maar op de straten ziet men ook de kinderen, die meezwoegen om het bestaan van een gezin mogelijk te

maken. Kinderen zijn het nog, die kranten op straat verkopen of met broodjes venten. Analfabetisme vindt men er, maar ook weetgierigheid bij de gewone man, die in een slecht gezichtsvermogen geen belemmering ziet om het gebeuren in de wereld bij te houden. Hij koopt zich een vergrootglas om bij te blijven met het nieuws. Een fascinerend land, dit Egypte, waar fotograaf Tom Weerheym de foto's maakte die op deze pagina zijn afgedrukt.

